

Manipulacija vjerskim osjećajima

Privilegiranjem jedne vjerske zajednice u Hrvatskoj se sustavno krši Ustav. Nedavno objavljen dokument "Nedjelja radi čovjeka" zacijelo nije bio čin obrane dostojanstva hrvatskog radnika, nego manipulacija vjerskim osjećajima najvećeg dijela hrvatskog vjerništva radi još snažnijeg usađivanja jedne vjerske zajednice u biće hrvatske države, a time i najnoviji prinos depluralizaciji hrvatskog društva. Zacijelo ne i posljednji, bude li se i nadalje u Hrvatskoj sve manje čuo proročki glas glasnogovornika demokracije, pravne države, ljudskih prava i pluralizma ideja, uključujući i one duhovne naravi. To što je privilegirani status jedne vjerske zajednice u Hrvatskoj potvrđen posebnim međunarodnim ugovorima između Svete Stolice i hrvatske države, samo još više produbljuje problem. Ugovori hrvatske države sa Svetom Stolicom, kao i oni naknadno potpisani s nekoliko drugih vjerskih zajednica u Hrvatskoj, upitni su jer pokušavaju legalizirati već prije počinjen ustavni prekršaj. Njima se, naime, blagoslivlja slojevitost neravnopravnih odnosa u nametnutoj hijerarhiji vjerskih zajednica u Hrvatskoj. Zahvaljujući lobiranju skupine religijskih fundamentalista, pod ruhom obrane ljudskih prava, tjedni religijski blagdan postao je osporavanje istih prava svima onima koji tome danu ne pridaju posebnu važnost, niti u religijskom ili nereligijskom smislu. Kako je uopće moguće da u državi s ustavom kakav ima Hrvatska, njezin Sabor ozakoni peticiju koja je svoje polazište, nadahnuće i pokretačku snagu imala u krugovima čija je poglavita namjera bila s pomoću Zakona o zabrani rada trgovina nedjeljom - napuniti crkve? TIHOMIR KUKOLJA Nije samo dokument "Nedjelja radi čovjeka", koji se na potraživanje Hrvatske biskupske konferencije pojavio u javnosti odmah nakon vijesti da bi Ustavni sud mogao napraviti reviziju Zakona o zabrani rada trgovina nedjeljom, u oprečnom odnosu prema 41. Članku Ustava Republike Hrvatske, prema kojemu su "sve vjerske zajednice jednake pred zakonom i odvojene od države", te time u službi nesputanog življenja i promidžbe vjerskog pluralizma u hrvatskom društvu. Kad je na početku devedesetih godina prošloga stoljeća pod pokroviteljstvom Uredništva za religijsku kulturu Hrvatskog radija i televizije religija postala sastavnicom medijske ponude, pluralizam duhovnosti imao je neko vrijeme određen, iako vrlo ograničen, prostor na radijskim i televizijskim valovima državnih medija. Iako se do danas ponuda religijskih sadržaja na njima osjetno povećala, ne samo u emisijama s izričitim vjerskim predznakom nego i u onima informativnog, obrazovnog i zabavnog sadržaja, slabašnu prisutnost vjerskog pluralizma sve više potiskuje jednostrana religijska ponuda. U posljednje sam vrijeme, uključivši radijski prijemnik na postaji Prvog programa Hrvatskog radija, često pomislio da slušam Hrvatski katolički radio. A da, na primjer, Hrvatska televizija nema sluha za pluralizam vjere potvrđuje i činjenica da u njezinu Vijeću više nema predstavnika koji bi zagovarao potrebe i interese širokog spektra malih vjerskih zajednica. Ništa nije bolje ni s vjeronaukom u državnim školama. Iako izravno podređene pokroviteljstvu države te otvorene djeci Hrvatske svih nacionalnih i vjerskih pripadnosti, škole u obliku sata vjeronauka već više od deset godina nude vjersku poduku isključivo jedne vjerske zajednice. Umjesto da je država svojedobno poslušala savjet onih koji su se zalagali za uvođenje svima pristupačnog i informativnog predmeta religijske kulture u nastavni program hrvatskih škola, pokleknula je pred zahtjevima vjerskih krugova koji su u uvođenju konfesionalnog vjeronauka prepoznali izvanrednu priliku za pocrkvenjavanje hrvatskih škola. Uvođenje jednoobraznog dušobrižništva u Hrvatskoj vojsci također je bio čin kršenja Ustava Republike Hrvatske. Za razliku od dušobrižništva u američkoj vojsci, u kojoj se ozbiljno vodi računa da duhovne potrebe vojnika katoličke, protestantske i

židovske vjere budu ravnopravno zadovoljene kroz višekonfesionalno dušobrižništvo, Vojni ordinarijat Hrvatske vojske - poput hrvatskih državnih medija i hrvatskih državnih škola - u službi je isključivo jedne vjerske zajednice. Zar to ne potvrđuju i redovita vojna hodočašća, što priliči tek onim totalitarnim društvima u kojima nije moguće razlučiti gdje završavaju ovlasti Crkve, a gdje počinju one državne; hodočašća s čijih se propovjedaonica tako često poručivalo hrvatskoj vladi kako joj valja voditi državu, umjesto da se propovijedaju poruke spasenja i duhovne i moralne obnove po uzoru na Isusa Krista. To što je tako privilegirani status jedne vjerske zajednice u Hrvatskoj potvrđen posebnim međunarodnim ugovorima između Svete Stolice i hrvatske države, samo još više produbljuje problem. Ugovori hrvatske države sa Svetom Stolicom, kao i oni naknadno potpisani s nekoliko drugih vjerskih zajednica u Hrvatskoj, upitni su jer pokušavaju legalizirati već prije počinjen ustavni prekršaj. Njima se, naime, blagoslivlja slojevitost neravnopravnih odnosa u nametnutoj hijerarhiji vjerskih zajednica u Hrvatskoj, izdvajajući u pravima jednu vjersku zajednicu iznad svih ostalih, i razlučivajući ostale na one s više ili manje prava, ovisno o tome jesu li ili ne potpisnice naknadnih ugovora s hrvatskom državom. Tome popisu ozbiljnih kršenja ustavnih načela treba pridodati i jedan prividno bezazlen. U državi koja se svojim ustavom svrstava među demokratske, građanske i odvojene od Crkve, nezamislivo je da postoje ustanove, institucije i uredi pod izravnim državnim pokroviteljstvom čije prostore ukrašavaju znakovlja isključivo jedne vjerske zajednice. Nije rijetkost da se na zidovima školskih hodnika, općinskih ureda i ureda državnih ustanova, pa čak i u javnim prometima, uz grb Republike Hrvatske može vidjeti raspelo, kip Majke Božje ili slika kojeg sveca zaštitnika. Ta crkvena znakovlja, kojima se ništa ne može prigovoriti kad su izložena u prostorima vjerskih ili privatnih posjeda, u objektima s državnim predznakom prestaju biti znakom vjerske odanosti njezinih djelatnika i postaju porukom poistovjećivanja hrvatske države s vjerskom zajednicom čiji simboli rese njihove urede i hodnike. Upravo stoga što već nekoliko godina zbog spomenutih kršenja Ustava Republike Hrvatske gotovo više nitko ne podiže svoj glas, potrebno je podsjetiti da postoje samo dva moguća tumačenja 41. Članka hrvatskog Ustava, koji govori o odvojenosti vjerskih zajednica od države i njihovoj međusobnoj ravnopravnosti: ono iz razdoblja komunizma - po kojemu su sve vjerske zajednice uživale jednaku neravnopravnost pred zakonom i ukupnu društvenu izopćenost; ili demokratsko tumačenje - koje promiče vrednote vjerskog pluralizma te svim njezinim nositeljima otvara vrata duhovne ponude pod ravnopravnim uvjetima, ne dopuštajući pritom nijednom od njih zauzimanje pokroviteljskog odnosa prema ostalima. Nadalje, u kontekstu demokracije kakvu je, prema Ustavu, izabrala Republika Hrvatska, nezakonite su bilo kakve kategorije koje bi bilo kojoj vjerskoj zajednici, na temelju njezine mnogoljudnosti ili baštinske ukorijenjenosti, podarile povlašten položaj u odnosu na ostale. Još manje je pojmljivo da u takvoj državi bilo koja vjerska zajednica bude polaskana statusom državne crkve, makar i pod laskavom formulacijom "Crkve u Hrvata". Očekivati je da bi ljudi zakona i prava u Hrvatskoj to trebali znati. Stoga je i te kako zabrinjavajuće da se pred sam kraj mandata prošle vlasti Zakon o zabrani rada trgovina nedjeljom uspio provući kroz stražnja vrata Hrvatskog sabora. Nije uopće upitno da građani Hrvatske, vjernici i nevjernici, moraju zakonom imati zajamčeno pravo na tjedni odmor, bez obzira je li riječ o nedjelji, suboti, petku ili nekom drugom danu u tjednu. Sporno je, međutim, ponašanje po kojemu se u ime zaštite ljudskih prava i dostojanstva čovjeka ona upravo osporavaju nepromišljenim i brzopletim nametanjem zakona sumnjivih namjera. Naime, njegovi zagovornici, namjerno ili ne, uspjeli su nametnuti religijsku dimenziju nedjelje kao nešto obvezatno

za sve, bez obzira što u radu trgovina i restorana nedjeljom ili kupnji u njima nema ničeg nemoralnog i kriminalnog, te što postoji znatan broj građana Hrvatske čija je životna egzistencija izravno ugrožena donošenjem tog zakona. Tako je, zahvaljujući lobiranju skupine religijskih fundamentalista, pod ruhom obrane ljudskih prava, tjedni religijski blagdan postao osporavanje istih prava svima onima koji tome danu ne pridaju posebnu važnost, niti u religijskom ili nereligijskom smislu. Napose, kako je uopće moguće da u državi s ustavom kakav ima Hrvatska, njezin Sabor ozakoni peticiju koja je svoje polazište, nadahnuće i pokretačku snagu imala u krugovima čija je poglavita namjera bila s pomoću Zakona o zabrani rada trgovina nedjeljom - napuniti crkve? U takvu kontekstu nedavno objavljen dokument "Nedjelja radi čovjeka" zacijelo nije bio čin obrane dostojanstva hrvatskog radnika, nego manipulacija vjerskim osjećajima najvećeg dijela hrvatskog vjerništva radi još snažnijeg usađivanja jedne vjerske zajednice u biće hrvatske države, a time i najnoviji prinos depluralizaciji hrvatskog društva. Zacijelo ne i posljednji, bude li se i nadalje u Hrvatskoj sve manje čuo proročki glas glasnogovornika demokracije, pravne države, ljudskih prava i pluralizma ideja, uključujući i one duhovne naravi. U međuvremenu, trebamo se svi podsjetiti da smo - prema Ustavu Republike Hrvatske - još građanska država utemeljena na zasadama vjerske slobode i ravnopravnosti. Ako kao narod i država želimo biti dosljedni tom izazovu, pred nama su samo dva izbora: ili ćemo naše ponašanje uskladiti s polazištima Ustava Republike Hrvatske ili ga se moramo odreći u korist nekog novog ustava koji će se daleko manje zalagati za obranu ljudskih prava i dostojanstva. Autor je direktor za programe Međunarodnoga centra za život u Rijeci.

(Vjesnik, 15.04.2004.)